

**KASIM ŞULUL, *SİYER USÛLÜ*, SİYER YAYINLARI, İSTANBUL 2021, 3.
BASKI, 463 S.**

Abdulkerim DİK

Orcid.org/0000-0002-8309-5708 | abdulkerimdik@kastamonu.edu.tr

Arş. Gör., Kastamonu Üniversitesi Siyer-i Nebi ve İslâm Tarihi Anabilim Dalı
Kastamonu, Türkiye

Makale Türü/Article Types: Kitap İncelemesi / Book Review

Geliş Tarihi/Received: 07.11.2022

Kabul Tarihi/ Accepted: 06.12.2022

Yayın Tarihi/ Published: 31.12.2022

Yayıncı/ Published by: Hakkari Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Etik Beyan/ Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. (Abdulkerim Dik).

Atıf/Citation: Dik, Abdulkerim. “Kasım Şulul, Siyer Usûlü, Siyer Yayınları, İstanbul 2021, 3. Baskı, 463 s.” Hakkari İlahiyat Dergisi/Hakkari Journal of Theology 1 (Aralık, 2022): 171-175.

İntihal: Bu makale, Turnitin yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. This article has been scanned by Turnitin. No plagiarism detected.

Kasım Şulul, Siyer Usûlü, Siyer Yayınları, İstanbul 2021, 3. Baskı, 463 s.

Siyer usûlü; konusu, çerçevesi, problematiği tam anlamı ile henüz belirlenememiş bir alandır. Bu sebeple bu alanda yazılan eseler¹ muhteva ve hacim açısından önemli farklar göstermektedir. Klasik dönemde İslâmî ilimler içerisinde böyle bir ilmin teşekkül etmemesi söz konusu sorunun sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyer ilmi diğer İslâmî ilimlere nispetle genç bir ilim dalıdır. Teşekkül etmesi ve medreselerde ayrı bir ilim dalı olarak okutulması son yüzyıllarda başlamıştır. Siyerin bir ilim olarak teşekkül etmesi, aynı zamanda bu ilme dair bir usûlün oluşması ihtiyacını doğurmuştur. Tanıtımını yapacağımız Kasım Şulul'un, *Siyer Usûlü* adlı eseri, söz konusu ihtiyacı giderme uğraşlarından biridir.

Eser, “Önsöz”, “Giriş”, üç bölüm ve “Sonuç” kısımlarından oluşmaktadır. Yazar, Önsöz’de (s.11-14) öncelikle, siyere dair çalışmaların ilk nüvelerinin tâbiîn neslinde ortaya çıktığını, zamanla sistemleşerek geliştiğini ve İbn Sa’d ile birlikte tekâmüle erdiğini dile getirmiştir. Müellif, İslam ilim geleneğinde, usûl ve siyer konularında yazılan eserlerin çokluğu sebebiyle bu eserlere vâkıf olup, siyer usûlüne dair teklifte bulunmanın zorluğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca yazar, siyer araştırmalarında; İslam ilim geleneğinin dil, usûl ve kaynaklarının esas alınması gerektiğini vurgulamış, aksi takdirde siyerin -günümüzde olduğu gibi- sabitesiz, hakikatsiz ve referanstan yoksun bir hale geleceğinin altını çizmiştir. Şulul’un uzun zamandır yaptığı siyer çalışmaları,² siyere ve usûlüne dair ilmi bir çalışma olarak nitelediği bu eseri meydana getirmiştir. Yazar, eseri yazmadaki amacı olarak “siyere bir ilim olarak hizmet etmektir.” demektedir.

“Giriş” bölümü (s. 17-94) aynı zamanda “Terimler” başlığını taşımaktadır. Yazar, bu kısımda siyer ve meğâzi kelimelerinin tüm kullanımlarını detaylıca incelemiştir. “Siyer Usûlü” başlıklı alt bölümde siyer usûlü terkihi müellif tarafından fıkıh usûlü terkihibine kıyas edilerek incelenmiş, terkihin tarifi ve tahlili yapılmıştır. Müellif, siyer usûlüne “Siyerin icmâlî ve tafsilî kaynaklarını, onlardan siyeri tespit yöntemlerini, siyercide bulunması gereken nitelikleri icmâlen konu edinen bir ilimdir.” şeklinde bir tanım getirmiştir. Yazar, -tartışmalı bir konu olan- siyerin hadis ilminin bir şubesi olduğu şeklindeki görüşü³ benimsemiştir. Bölümün “Peygamberlik (Risâlet-Nübüvvet)” adlı kısmında Peygamberler silsilesi, peygamberlerin nitelikleri, görevleri, vahyin

¹ Şaban Öz, *Siyer Tasarımı*, (İstanbul: Endülüs, 2018), Şaban Öz, *Siyer Usûlü*, (İstanbul: Endülüs, 2019), Şaban Öz, *Siyere Giriş*, (İstanbul: Endülüs, 2020), Adnan Demircan (der.), *Bir Bilim Olarak Siyer ve Kaynakları*, (İstanbul: Siyer Yayınları 2015).

² *Kâfiyeci’de (879 / 1474) Tarih Usûlü* (2003), *İlk Kaynaklara Göre Hazreti Peygamber (as) Devri Kronolojisi (Tahlil ve tenkit, 2003)*, *Hiz. Peygamber Devri Kronolojisi* (2013), *İslam Düşüncesinde Tarih Tasavvuru ve Usûlü* (2015), *Ana Hatlarıyla Siyer-i Nebi (a.s)* (2017), *Muhammed B. Ömer El-Vakîdî Hayatı, Eserleri, Tarihçiliği ve Etkileri* (2021),

³ Bu konuda daha detaylı bilgi için bk. Şaban Öz, *Siyer Tasarımı*, (İstanbul: Endülüs, 2015), Şaban Öz, *Siyer Usûlü*, (İstanbul: Endülüs, 2019).

çeşitleri gibi konuların işlenmesi, ana konunun dışına çıkılmasına sebep olmuştur. Bu kısım adeta bir akâid metnini andırmıştır. “Giriş” kısmı doksan üç sayfalık bir yer kaplamaktadır. Yazar bu bölümü girişten ziyade ayrı bir bölüm olarak sunsaydı bizce daha iyi olabilirdi. Müellifin bu kısımda eserde kullandığı kaynakları ve metodunu okuyucuya sunmaması, bir başka eleştiri sebebidir.

“Birinci Bölüm” (s.95-302) “Kaynaklar” isminde bir başlık taşımaktadır. Müellif bu bölümde siyer ilminin kaynaklarını incelemiştir. Bölümün ilk başlığı “Siyeri Teşkil Eden Bilgilerin Tespiti”dir. Yazar bu kısımda, İslamî rivayetin baştan beri yazı ve hıfz yolu ile kayda geçirildiğine dikkat çekmiş ve bu konudaki delilleri sıralamıştır. Hadislerin yazılma meselesine dair ulemanın görüşleri detaylıca verilmiştir. Bu durum kitabın hacminin artmasına sebep olmuştur. “Siyerin Temel Kaynakları” adlı alt başlıkta yazar, siyer ilminin kaynakları olarak; Kur’an-ı Kerim, İslamî rivâyet ve bakiyyeler şeklinde üçlü tasnif yapmıştır. İslamî rivâyet kısmında on dört farklı kaynak türü ve bunlara ait eserler zikredilmiştir. Yazar bazı eserlerin muhtevâsından söz etmiş (ör. İbn Ebi Hayseme, *et-Târîhu'l-kebir*) bazılarının ise sadece isimlerini zikretmiştir (ör. Ezrakî, *Abbâr-u Mekte*). Şulul’un, Mesûdî’nin eserinden bahsederken eserde yer alan veciz hadisleri okuyucuya sunması, konunun dışına çıkılmasına sebep olmuştur (s. 173-177). “Bakiyyeler/Kalıntılar” adlı kısımda, müellifin siyere ve siyer coğrafyasına dair kalıntıları görsellerle sunması eseri zenginleştirmiştir. Bu bölümde incelenen bir başka konu, siyere dair metinlerdir. Yazarın bu kısımda siyer metinlerini derli toplu bir şekilde sunması, alana dair çalışmalar yapacak araştırmacılar için bir kolaylık sağlamaktadır. Bölümün son konusu olan “Sahabe ve Sahabe Biyografileri” adlı kısımda sahabenin sayısı, fazileti, sahabeyi sıradanlaştırmak gibi konuların incelenmesi “Bir siyer usûlü eserinde bu konuların işlenmesi gerekir midir?” sorusunu akla getirmektedir.

“Meseleler” başlıklı “İkinci Bölüm”de (s. 302-377) yazarın ilk değindiği konu, siyerin ilimler tasnifindeki yeridir. Siyeri dinî ve naklî bir ilim olarak değerlendiren müellif, bu ilmi Hz. Peygamber’in söz, fiil ve taktirlerini içermesi açısından hadis, Hz. Peygamber’in hayatına dair bilgiler vermesi hasebiyle de İslam tarihinin bir şubesi olarak saymıştır. Müellif, siyerin diğer dinî ilimler ile güçlü bağlarının olduğunu vurgulamıştır. Yazarın bu bölümde konu ettiği bir diğer husus siyerin hadis ve tarih ilminden ayrıldığı noktadır. Buna göre siyer; doğumundan vefatına kadar Hz. Peygamber’in hayatını merkeze alması ile hadisten, bir peygamberi anlatması ile de tarihten ayrılmaktadır. Yazarın dikkat çektiği bir diğer konu, hadis ilminin siyerin tamamını kapsamına rağmen siyer ilminin hadis bir cüz’ü olduğudur. Şulul bu kısımda siyerde veri ve yorumun karıştırılmaması gerektiğinin altını çizmektedir. Yorumun muhataba veri gibi sunulmasının ilmî ve ahlakî açıdan kabul edilemez olduğunu dile getirmektedir. Yazar, günümüzde yapılan bazı siyer çalışmalarının bir usule ve veriye dayanmayan “laf yığınları” olmasından yakınmaktadır. Müellif,

bölümün “Siyer ve Mucize” başlıklı kısmında Hz. Peygamber’in mucizeye sahip olup olmamasını incelemekte ve Resulullah’ın mucizelerinin hak olduğu sonucuna varmaktadır.

“Üçüncü Bölüm” (s. 379-431) “Yardımcı İlimler” başlığını taşımaktadır. Bu kısımda yazar, siyer yazımında istifade edilen yardımcı ilimlerin hangileri olduğunu ve bu ilimlerin siyere ne yönden katkı sağladığını okuyucuya sunmuştur. Dil ve İstilah lügatleri, el-Milel ve’n-Nihal kaynakları, coğrafyaya dair kaynaklar bu bölümde bahis konusu edilmiştir. “Siyer ve Takvim” başlıklı yer (s. 391-431) son bölümdeki en hacimli kısımdır.⁴ Şulul, bu başlıkta Cahiliye ve Asr-ı Saadet dönemlerindeki takvim uygulamalarından detaylıca bahsetmiştir. Yazar, siyer kaynaklarında aynı olaya farklı tarihler verilmesinin sebeplerini uzun uzadıya incelemiş ve bu konuda doyurucu bilgiler vermiştir. Müellif, bu başlıkta nesi’ problemini de ele almıştır. Konu hakkında bilgi verdikten sonra, siyer kronolojisindeki ihtilafların sebebi olarak nesi’ uygulamasının yanı sıra başka sebeplerin olduğunu vurgulamıştır. Bu sebepleri de detaylıca incelemiştir.

“Sonuç” kısmında (s. 433-437) yazar, siyerin ilmî yöntemler ile kayda geçtiğini ve kaynakların çeşitliliği, sıhhati ve etkisinin devamlı olması hasebiyle, Asr-ı Saadetin bugüne nispetle dün gibi olduğunu söylemektedir. Müellif, son olarak eserin önemli noktalarının özetini vererek eserini noktalamıştır.

Kasım Şulul, siyer ilmini hadis ilminin bir şubesi saydığından, eserde hadis ilmine dair mevzulara gereğinden fazla değinmiştir. Bu durum okuyucunun asıl konudan uzaklaşmasına sebep olmaktadır (s. 149-164). “Siyer ve Sahabe Biyografileri” başlıklı kısımda işlenen sahabenin sayısı, fazileti, sahabe ihtilafları, sahabeyi sıradanlaştırmak gibi konular bir siyer usûlü eserinde zait olarak nitelenebilecek konulardır. Aynı şekilde bunlar da asıl konudan uzaklaşılmasına sebebiyet vermiştir. Bir başka örnek, “Siyerci-Kaynak İlişkisi” başlıklı bölümde siyercide bulunması gereken özellikler incelenirken siyercinin *hasenü’l-tasavvur* sahibi olması gerektiği söylenmiş, ardından “tasavvur”un mantikî açıklamaları sunulmuştur. Bu açıklamaların bir siyer usulü eserinde olması asıl konudan uzaklaşmalara sebep olmaktadır. Eserde dikkatleri çeken bir diğer durum, dipnotların çok fazla olmasıdır. Müellif, dipnotlarda siyer ve usulüne nispeten uzak sayılabilecek mevzulara yer vereceğini daha giriş kısmında belli etmiştir (Giriş bölümünün ilk üç dipnotu). Şulul, dipnotlarda eser boyunca luğâvi ve mantıksal açıklamalarda bulunmuştur. Dipnotlarda okuyucunun malûmu olan birtakım bilgiler de sunmuştur. Kitap bir siyer usûlü eseri olması hasebiyle genel okuyucudan ziyade araştırmacılara hitap etmektedir. Bu sebeple metinde tâbiîn kelimesi geçince dipnotta uzun uzadıya bu kelimenin açıklanması bizce malumun ilamı demektir (s.19). Zait olarak görülen dipnotlar

⁴ Bu bölümün, yazarın *Hicrî Takvim ve Siyer Kronolojisi Etütleri* adlı çalışmasında (Siyer Yayınları, 2012) geçen "Asr-ı Saâdette Takvim" adlı bölümün (s. 51-107) gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hali olduğu anlaşılmaktadır.

eserden çıkarıldığında eserin hacmi önemli ölçüde küçülecektir. Siyer usulü alanına dair zihnimizdeki şablon, Şulul'un eserine aldığı bazı mevzuları zait olarak değerlendirmemize sebep olmuştur. Bunun nedeni, alana dair çerçevenin net olmamasıdır.

Bütün bunlara rağmen kitapta, alana dair eserlerin derli toplu bir biçimde okuyucuya sunulması araştırmacılara kolaylık sağlamaktadır. Siyer kaynaklarında aynı olaya farklı tarihler verilmesi gibi alanın temel problemlerine dair ikna edici bilgiler verilmesi eserin değerini arttırmaktadır.

Sonuç olarak siyer alanına dair çeşitli çalışmaları olan yazarın, bu ilmin usulü alanındaki boşluğu giderme yönündeki çabası takdire şayandır.